

TEDENSKA SRIJKA

PRILOGA

DOMOVINI

Leto III

V Ljubljani, dne 20 januarja 1927

Stev. 3

Kako žive gamsi

Ena najpriljubljenejših zabav našega naroda je gotovo lovstvo in ako je pravilno gojeno, tudi precej važno za gospodarstvo. Med najlepše, a najbolj nevarne spada planinski lov na male peteline in na našo najiminitnejšo žival, na gamsa.

Katerega našega gorjanca, pa naj si bo iz Gorenjske ali Štajerske ne presume ta beseda, posebno, ako jo čuje kje daleč v svetu. Vzbudi mu spomin na lepe domače planine, ki so nepopolne brez lepih gorskih stanoválcev, gamsov. Kakor daleč sega nazaj zgodovina naših krajev, tako dolgo so znáni pohodi za gamsi in okovani v najlepše, najbolj idealne pravljice. Kaj je pač lepšega kakor divna pripovedka o »Zlatorogu«, to je o belem gamsu z zlatimi roglji, ki je bival v Triglavskem pogorju, v kraljestvu belih žen rojenic in vodil čredo belih divjih koz. Že ta pripovedka nam potrjuje, da planinski lovci smatrajo gamsa kot nekaj vzvišenega nad ostalo divjadjo.

In kako bi ga tudi ne; saj biva v najlepših pokrajinah, v najčistejšem planinskem zraku, pije kristalno čiste gorske studence in se hrani po največ od planinskega cvetja. Kdo je drznejši in skoku preko prepadoy, kdo je spretnejši v plezanju čez stene, kakor naš gorski ljubljeneec, gams. V naših planinah jih imamo hvalabogu še precej in stalež, ki je bil koncem vojne in v prvih povojnih letih precej skrčen se znatno dviga in bo ako pojde tako dalje, bo v dolednem času dosežemo število, kakor smo ga imeli pred vojno.

Zanimivo je življenje gamsov. Gamsova samica, tudi divja koza nazvana, vrže meseca maja visoko v planinah v kakem gostem nizkem gorskem borovju, nazvanem rušje ruševje ali cretje, ali pa v planinskem skalnatem gozdu po enega, včasih tudi po dva mladiča. Par ur potem, ko je zagledal luč sveta že hiti za skrbno materjo, ki ga skriva in početkom vodi po manj nevarnih krajih. Ko pa nekoli odraste, ga pelje v lažje dostopne stene. Ako mladič ne upa, in ne more preko raznih zaprek, mu mati pokaže, kam in kako naj poskoči in stopi. Tako šolanje traja včasih po več ur.

Materje pa se drži navadno tudi mladič od prejšnjega leta, nazvan kozlič ali kozolec. Pod leto starega, pa imenujejo lovci kozlička. Družinica treh članov ostane sama do srede avgusta. Do takrat nosijo vsi gamsi rujavo, včasih bolj rumenkasto letinjsko obleko. Začetkom septembra pa pričnejo črneti. Prične jim rasti temna, skoraj črna dlaka. V tem času pa so gamsi navadno že združeni v večje družbe, včasih v cele črede. Na ugodnih krajih, na kakem gorskem pobočju, kjer je dosti sočne trave prepletene z gorskim cvetjem se sestanejo. Vse v bližini nahajajoče koze pripeljejo svojo deco in kar naenkrat je po pet ali šest družin skupaj. V Triglavskem pogorju se je dogodilo, da se je nabralo do 40 gamsov v eno tropo. K taki tropi pride tudi stara koza, ki navadno že par

let nima mladih in prevzame vodstvo. Pod njenim skrbnim nadzorstvom se pase in počiva čreda, pod njenim spretnim vodstvom beži vsa čreda preko pečin. Stara voditeljica je med počitkom na straži, navadno stoji na visoki škali in kadar kaj opasnega opazi, zažvižga skozi nosnice. Vse postane pozorno in se pripravi na beg. Voditeljica stopi na čelo in ko prične bežati ji vse sledi po gotovem redu. Ko pridejo v varno skrivališče, voditeljica ponovno hiti na stražo. Ako morajo še dalje bežati, se zopet porazdele, kakor pri

prvem begu. Zanimivo pa je to, da pri taki mnogobrojni čredi nikoli ni starejših, odrastlih samcev. Kaki triletniki, včasih tudi štiriletni se drže trope, starejši pa se jim pridružijo šele nekaj dni pred ženitvijo, pred prskom, ki se vrši okrog sv. Martina in traja včasih celo do sv. Miklavža.

Življenje samcev se dokaj razločuje od onega od samic. Že v četrtem letu se ločijo. Izberejo si svoja domovja včasih v gozdovih, v goščah, odtod tudi ime gošarji, drugi pa v kakih soteskah v višavah. Poleti so navadno v senčnatih krajih, pozimi pa na solčnatih pobočjih. Koncem oktobra se pridružijo čredam. Kadar čreda beži, takj gospodje kaj radi odskočijo ali pa slede čredi precej daleč. Med prskom se preganjajo in štrkajo kakor domači kozli. Lepo je videti močne gamse, stoječe po grebenih blizu ljubeznivejših koz. Najmočnejši, ki navadno ni najstarejši, postane ljubljeneec nežnega spola. Komaj pa so minuli medeni tedni, samci odidejo počivati, na svoja stara domovja.

Najlepše čase imajo gamsi čez poletje, ko imajo vsega v izobilici, pa tudi v zgodnji jeseni se jim ne godi slabo, pač pa so bolj neprijetni pozno zimski dnevi, toda lakote tudi takrat ne trpe. Dočim srne v gozdovih stradajo, ker je vse pod snegom, gamsi kmalu pridejo do suhega bilja. Sneg kaj hitro izdrkne raz sten in strmega pobočja in že nastanejo prekopne, kjer dobe skromno, a vendar zadostno hrano. Hranijo pa se tudi

s hosto. Najljubša hrana pozimi jim je debelo bilje gorskih kopriv in sličnih debelosteblih rastlin. Najnevarnejša je za gamsov rod pomlad. Ko v dolinah že prepevata kos in njegov pobratim drozg, ko se prično za živalstvo v dolinah najlepši dnevi, grozi gamsom od vseh strani poguba in smrt. V tem času se trgajo v planinah plazovi in drče po strmih pobočjih. Gorje, kogar sreča tak plaz na svojem pogubonosnem potu, in prav često doseže tak plaz tudi gamsa, ga potegne s seboj in zasuje.

Kdor je bival v naših planinah, ta bo vedel in razumel, kaj je gams in gamsov lov in bo tudi razumel lovsko strast naših gorjancev. Kdor je že svobodno dihal visoko v planinah, kdor je enkrat spoznal užitek lova na gamsa tega vedno znova zvabi srce nazaj v planinski raj. Tudi se ni čuditi, ako naši gorjanci tako zelo čislajo gamsovo dlako, s katero si dišijo klobuk.

Fran Erjavec, velik pisatelj in prirodoslovec, ki je napisal »Domače in tuje živali«, je bil rojen v Ljubljani in je umrl v Gorici pred 40. leti.

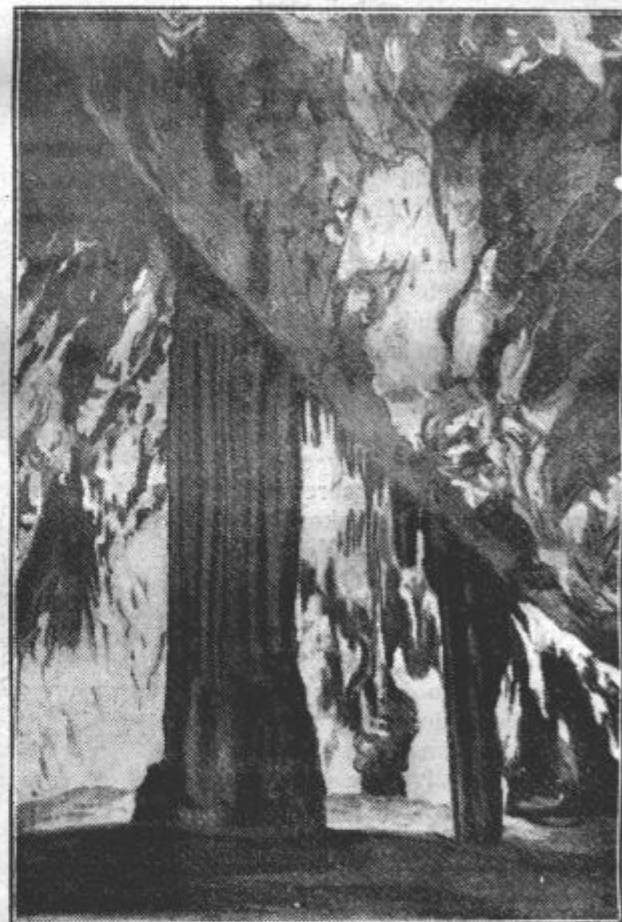
Jovan Cvijić, najslavnejši jugoslovanski učenjak, ki ga je spoštoval ves svet radi njegovih spisov o Krasu in Balkanskem polotoku, je v nedeljo umrl v Beogradu.

Dr. Otokar Rybař, nekdanji voditelj primorskih Slovencev, obč. svetnik tržaški in drž. posl., po prevratu pooblaščen minister, poslanik itd. je umrl v 62. letu starosti.

Tamburaški zbor sokolskega društva v Šent Vku pri Ljubljani.

Na desni:

Kapnik v Postojnski jami, ki je enak stebri v cerkvi.

Na levi:

Kapnik v Postojnski jami ki ga radi njegovega bleska imenujejo »Briljant«.

Na desni:

Starodavna cerkvena Sv. Aneha ob Ruški koči na Pohorju.

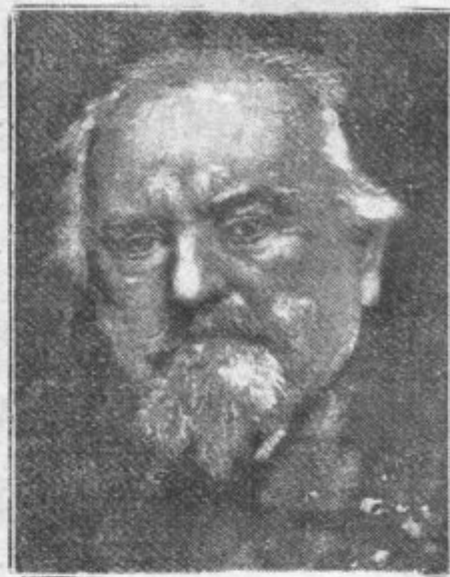

Marija Rus, vzgledna gospodinja in mati ugledne družine, je s svojim možem Josipom praznovala zlato poroko, ki so se je udeležili mnogobrojni člani in prijatelji družine.

Skocijanska jama spada med najimenitnejše jame sploh, a je kakor Postojnska sedaj pod Italijo.

Josip Rus, znani posestnik, mnogoletni prvi občinski svetovalec, ustanovitelj in načelnik »Posojilnice« v Šent Vidu pri Lukovici je v nedeljo paznoval svojo zlato poroko.

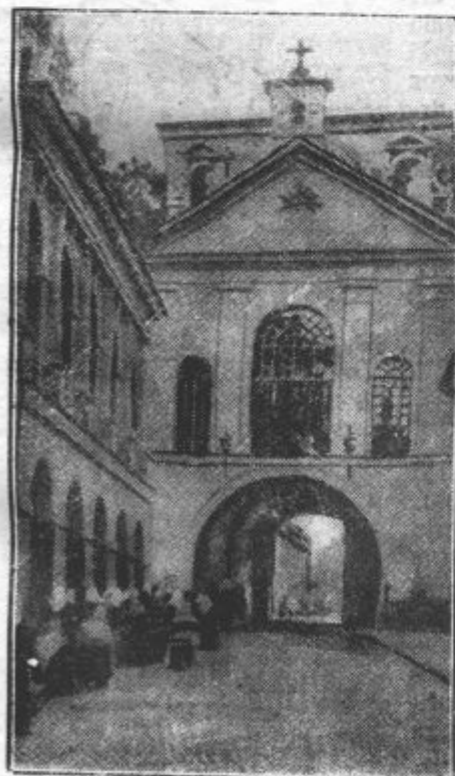
Na levi:

Slinga na gradu v Ljubljani. To čudno božanstvo — pol človeka in pol leva — so častili stari Egipčani. Našo so pa napravili veseli prebivalci ljubljanskega gradu iz sne ga.

Na desni:

Stara mestna vrata v Sarajevu.

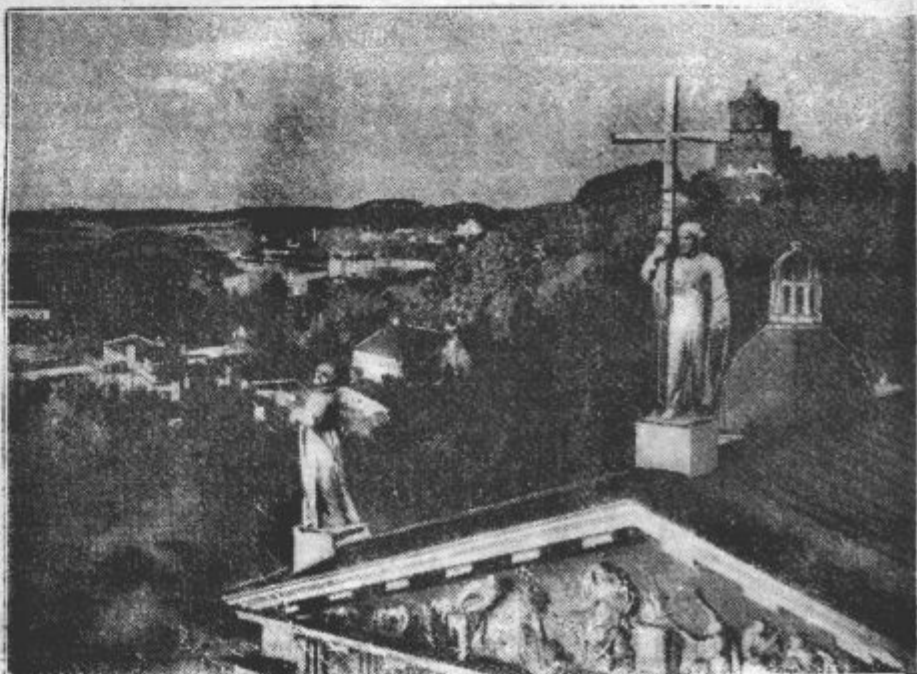

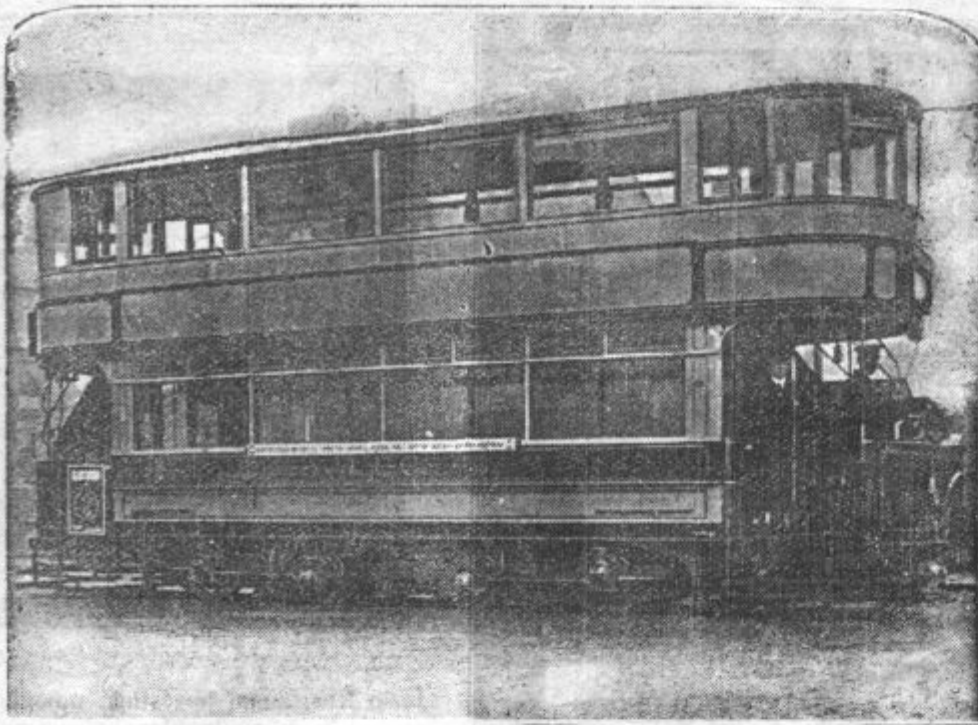
Na levi:

Ostra Brama v mestu Vilnu na Poljskem. Nad vhodom teh starih mestnih vrat se nahaja podoba Matere Božje, ki k njej romajo Poljaki iz vse države.

Na desni:

Mesto Vilno na Poljskem, ki ga hoče imeti država Litvanska, je znano tudi marsikateremu Slovencu, ki ga je tja zanesla svetovna vojna.

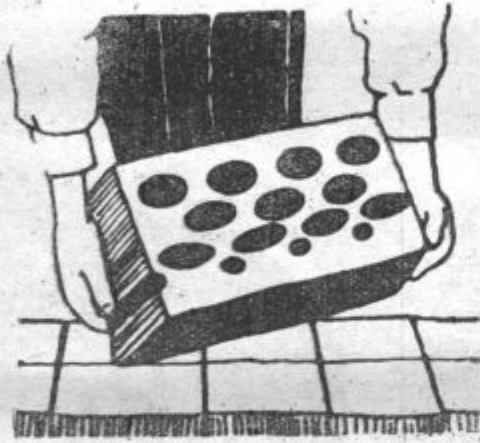

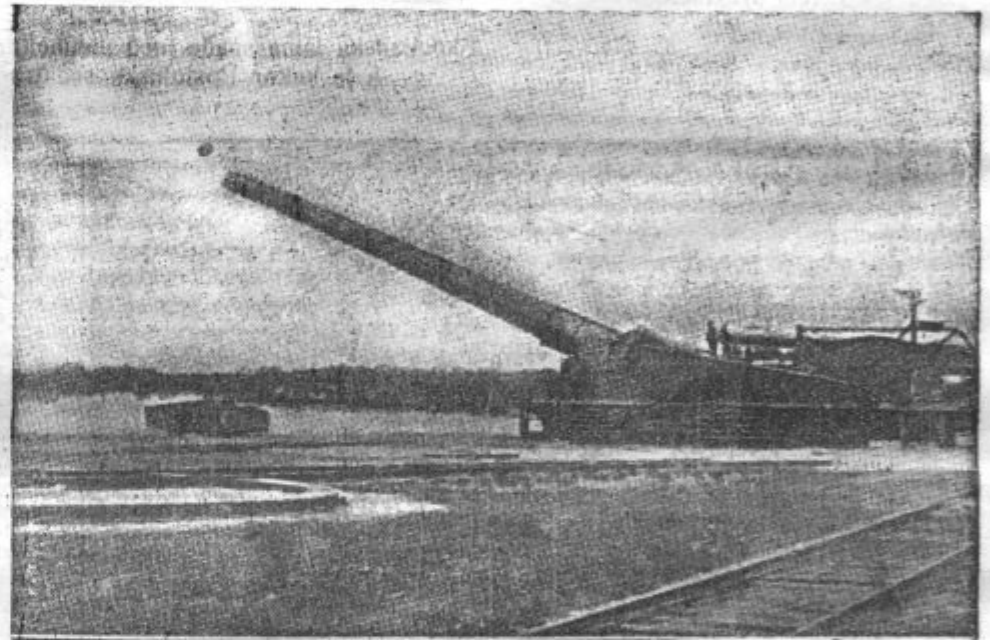
Dvonadstropni voz električne železnice v Švici, v katerem je prostora za 78 potnikov.

»Kraljica mode«, ki jo izmed šivilj vsako leto izvolijo v Berlinu. Seveda izberejo najlepšo.

Votla opeka, s kakoršno so začeli zidati hiše, kj jih ni treba kuriti, ker taka opeka tako zelo drži toploto.

Velikanski top v Ameriki, ki odda 60 streliv na uro. Za en naboj je treba 400 kg smodnika, zato pa tudi velikansko granato vrže 48 kilometrov daleč.

Desno:
Minister trgovine dr. Krajač, eden glavnih vodij Radičevcev, ki namerava dovoliti uvoz tujih vin v našo državo, kar bo popolnoma vpropastilo naše že sedaj obubožane vinogradnike.

Levo:
Procesija skopuhov na indijskem otoku Ceylonu. Njena posebnost je, da jo prirejajo bogataši in izposojevalci denarja. Boga nosijo v pozlačeni nosilnici, ki jo spremljajo plesalci, preoblečeni v hude duhove, ter verniki z bakljami in trombami. Tako je dana tudi Indijcem nižjega rodu, ki jim je dostop v tempelj prepovedan, prilika, da vidijo svojega malika.

